

DİJİTAL DEVRİMİN ODAĞI: DİJİTAL DEVLET YA DA DEVLET 5.0

Devlet, toplumun en üst siyasi otoritesi ve kamusal şemsiyesidir. Üç temel organ olan yasama, yürütme ve yargı eliyle toplum yönetilir. Çağlar boyunca var olan devlet, birçok değişim sürecinden geçmekle beraber ana aşamalar olarak, Mülk Devleti, Polis Devleti, Hukuk Devleti, Refah Devleti şeklinde günümüze kadar gelmiştir.

Prof. Dr. Bekir Parlak

Bugün ise deyim yerindeyse devlete yeni bir format atılmaktadır. Bunun adı; "Dijital Devlettir". Mülk Devleti, Devlet 1.0 olarak nitelendirilirse, Dijital Devlet, "Devlet 5.0" konumundadır. Devletler halklarının sayısız denecek türde gereksinimlerini üç temel organla ve bunlara bağlı olarak çalışan yüzlerce binlerce kurum ve kuruluşlar eliyle görmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan kamu hizmeti ihtiyacı, giderek daha da çeşitlenmiş merkezi ve yerel yönetimler tarafından daha önce yapılmayan çok sayıda kamu hizmeti de kamu otoriteleri tarafından yapılır olmuştur. Kamu hizmetinin yürütülmesi ve yönetilmesi bakımından küreselleşme cereyanıyla birlikte 1980'li yıllarda başlayan Yeni Sağ eksenli politikalar ve Yeni Liberalizm belirleyici olmuştur. Bu sefer devletin ve merkezi yönetimin elinden birçok kamu hizmeti alınmıştır. 1990'lı yıllarda beliren başka bir değişim dalgası devleti de sarmış ve yeni bir devlet formu ortaya çıkmıştır. "E-Devlet " denilen bu format dijitalleşmeyle birlikte derinleşerek Dijital Devlet niteliğine bürünmeye başlamıştır.

Bütün bu gelişmeler devlet denilen en üst siyasi aygıtın gelişen toplumsal, ekonomik, politik, kültürel ve teknolojik olaylar karşısında yeniden şekil alması ve yeni kavramlarla anlamlandırılması sonucunu doğurmuştur. Bu noktada konunun asıl 1 Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü.

Bugün devlete yeni bir format atılmaktadır. Bunun adı; "Dijital Devlettir". Mülk Devleti, Devlet 1.0 olarak nitelendirilirse, Dijital Devlet, "Devlet 5.0" konumundadır.

kritiği devletin gelişen toplum karşısında hangi konumda olması, hangi ölçekte yapılandırılması, hangi kamu hizmetlerini yürütmesi ve etki alanının ne kadar olması gerektiği sorularının yanıtlanmasıdır. Tam burada reel bir saptama yapmak gerekirse, bugünün devleti, bırakınız yarının ihtiyaçlarını karşılamayı, daha bugünden yetersiz bir konuma düşmüş görülmektedir. Yetersizliğin bilinen ya da öne sürülebilecek pek çok geçerli nedeni var elbette. Her şeyden önce kuşaklar arası farklılıklar ve bunların siyasete ve yönetime yansımaları günden güne daha belirgin bir hal almaktadır. Günümüzde "Baby Boomers" ve "X Kuşağı" siyasete ve yönetime hakim durumdadırlar. Oysa "Y Kuşağı" ile "Z Kuşağı" artık inisiyatifini ele alma dönemine gireceklerdir. Bu nesillerin yönetimde, siyasette ve toplumun hemen her alanında etkin ve yaygın olarak yer alacakları zaman tam olarak

henüz gelmemiş olsa da bu kuşaklar oy vermeleri ve politik tercihleri yoluyla siyaseti şekillendirmeye başladıkları gibi onu kökten değiştirecek aşamaya artık geçmişlerdir. Bu iki neslin genel karakteristikleri, dünyaya ve yaşama bakış şekilleri, toplumdan ve devletten beklentileri ile eylem ve söylem tarzları diğer iki nesilden fersah fersah farklıdır. İşte geleceğin devletini bir mimar gibi elleriyle biçimlendirecek olan Y ve Z kuşakları deyim yerindeyse bu fütüristik filmin aktörleri olacaktır. Nereden bakılırsa bakılsın, bu yeni

nesillerin istediği devlet, hiç de bugünün devleti olmayacaktır. Perşembenin gelişi Çarşambadan bellidir. Sosyal medyada yapılacak bir tarama ve analiz, neyi anlatmaya çalıştığımızı daha çıplak bir şekilde göstermeye yeter de artar bile.

Devletin etki kapasitesi ve yeni devlet formasyonu tartışılırken önemli bir konu daha var; o da son yıllarda alabildiğine artan “kaotik olayların” daha küresel, daha yaygın ve daha kritik haller almaya başlamasıdır. Sınırlar arası boyutlara ulaşan terörizm, bitmek bilmeyen göçler, açlık, iklim değişikliği, kuraklık, enerji krizi, doğal çevrenin tahribatı, ülkeler arası savaşlar, bölgesel çatışmalar, bağımsızlık hareketleri, dinsel kaynaklı trajik karşılaşmalar, yönetim-vatandaş sürtüşmeleri, çığ gibi bir anda büyüeyebilen kitlesel protestolar ve başkaldırıları ile salgın hastalıklar. Tam da tahmin ettiğiniz gibi sözü henüz yeryüzünden silinmemiş olan “Covid19 Pandemisi”ne getirdim. Çünkü sadece bu küresel virüs salgını bile bugünkü devlet mekanizmalarının ciddi olarak sorgulanmasına ve yepyeni bir devlet yapısına gereksinim duyulduğunu göstermeye yetmiştir. Konu devletin kabiliyet ve kapasitesi noktasının tartışılması da değil sadece... Bununla birlikte “ulus” eksenli devlet formunun bu süreçte öne çıkması da yeterince ilgi çekmeyi başarmıştır. Ulus üstü birliklerin ve uluslar arası kuruluşların deyim yerindeyse sınıfta kaldıkları pandemi sürecinde uluslar “yine de ne varsa kendi devletlerinde var olduğunu” gördüler.

Devletin geleceğini konuşurken atlanmaması gereken kritik bir konu daha var; bilişim dünyasındaki baş döndürücü ilerlemeler ve her yana sirayet eden “dijitalleşme”. Kaçışın mümkün olmadığı bu tufandan en çok etkilenecek olan hiç kuşkunuz olmasın “devlet” olacaktır. Bu bir

"Sadece bu küresel virüs salgını bile bugünkü devlet mekanizmalarının ciddi olarak sorgulanmasına ve yepyeni bir devlet yapısına gereksinim duyulduğunu göstermeye yetmiştir."

kestirim değil; çünkü olmaya başladı bile. Zaten yola girilmiş durumda. Ben sadece, nereye varacağı az çok görülen bir yolda biraz ötesini işaret ediyorum. Yazının ana teması olan da budur; “Devlet 5.0”. Nam-ı diğer; “Akıllı Devlet-Smart State” ya da “Dijital Devlet”. Bu deyim rast gele bulunmadı ya da metnimizde bir nevi entelektüel bir sükse olsun diye kullanılmadı, tam tersi, geleceğin devleti için kullanılacak bundan daha iyi ve daha gerçekçi bir niteleme ve daha doğru bir kavramsallaştırma yapılamayacağı/yapılmadığı için tercih edildi. Her şeyin dijitalleştiği ve yapay zekanın akla hayale gelmeyecek alanlara girmeye başladığı süreçte, devletin ve kamu yönetiminin bundan bağışık kalması, her halde yağmurlu bir günde caddelerin ıslanmaması gibi bir durumla kıyas edilebilir.

Buraya kadar tamam diyelim; devlet ve yönetim dijitalleşecek... iyi de bu nasıl olacak, nereye kadar olacak? Ve bu süreçte nasıl bir devlet doğacak. Bakın bir benzetme yapalım, günümüzde yerküre bir “ana” konumunda birçok büyük olaya gebe. Doğum sancıları çekiyor. İnsanlık bu sancuları derinden yaşıyor. Düşünün 1980’lerde, 90’larda ve hatta milenyumun ilk yıllarında, bugün yaşadığımız devasa ve tuhaf sorunların hangisini öngörebiliyorduk. Hangimiz, 2020’li yılların dünyasında insanlığın karşı karşıya kaldığı dramatik halleri ve çözümünü zor problemleri ne kadar tahmin edebiliyorduk. Pandeminin yıkıcı etkisi, bundan birkaç on yıl önce bilinebilir miydi, bırakınız onu birkaç yıl önce bu boyutta bir küresel salgın öngörülüyor muydu? Yanıtı malum bir soru bu. Kısacık bir zaman diliminde ne çok şey değişti. Ee tabi değişimi gerekenler de artık netleşti. İş dönecek dolaşacak devletin başına gelecek. Bütün koşullar farklıyken devletin aynı kalması mümkün mü? Zaten geçmişin sorunları bugünlerin sorunları olmadığı gibi geleceğin sorunları da bugünün sorunları olmayacak. Takdir edersiniz ki çözüm yolları da öyle olacak... Tıpkı yarınların bireylerinin bu günlerin bireyleri gibi olmayacağı gibi.

Tam da bu noktada yeni devlete, yani devletin yeni bir yapılanma ve çalışma şekline şiddetle gereksinim duyulmaktadır. Bu devlet nasıl olmalıdır? Yanıtlar çeşit çeşit olabilir. Nerede

sorduğunuza, kimlere sorduğunuza, nasıl sorduğunuza bağlı olarak... Z kuşağına sorarsanız alacağınız yanıt, hiç de X kuşağından alacağınız yanıtlara benzemeyecektir. Yeni nesil, devletten “devlet” olmasını, bir devlete yakışanları yapmasını, otoriter yanından çok destekleyici ve cesaretlendirici yanını öne çıkarmasını, özgürlüklerine ket vurmamasını, emeğine saygı duymasını, lazım olduğu yerde gerektiği kadarıyla bulunmasını istemekte ve ondan şefkat ummaktadır. Hümanist ve hakçı bir devletin kendilerini özgürleştirmesini beklemektedirler. Onlar devletin en önemli görevinin bireyi özgürleştirmek olduğuna yürekten inanmaktalar. Bu nesil, on sene içinde meslek sahibi bireyler olarak toplumun her yanında tüm sektörlerde işlerinin başında olacaklar. Bir on sene sonra da dünyayı yönetiyor olacaklar. Onların istediği devletle, bugün dünyanın her coğrafyasında, ama özellikle Üçüncü Dünya coğrafyasında bolca görülen devlet arasında anlamlı bağlar kurmak neredeyse olanaksızdır.

Aslında bu yeni anlayış ve beklenti çerçevesi tüm insanlarda bile oluşmaya başladı denilse yeridir. Bilhassa pandemi döneminde insanlar ve toplumlar devletle ve uluslararası kurumlarla iyice

yaka paça oldular. Onları ciddi ciddi sorguladılar. Eksiklerini ve yanlışlarını gün ışığında gördüler ve yüzlerine vurdular. Artık; devlet, siyaset, yönetim, kamu politikası derken, bu kavramların içini yeniden ve çağcıl kavramlarla ve pek de rafine bir şekilde dolduruyorlar. Görülen o ki, geleceğin siyasetçinin işi hiç de kolay değil. Yepyeni donanımlar, derin bir farkındalık, dinamik bir sorun çözme kapasitesi, bireysel hak ve özgürlüklere köklü bir bağlılık, refahı yaygınlaştırma konusunda inandırıcı bir söylem ve eylem birliği, onlarda aranan özellikler olacak. Etik yönetim, olmazsa olmaz olacak. Şeffaf idare, vazgeçilmez olacak. Zenginliğin bölüşülmesi temel felsefe olacak. Yeni devlet, yeni nesillerin önce kafalarında çizdikleri, sonra da siyasete ve piyasaya empoze ettirecekleri bir devlet olacak. Ve bunlara yetişebilecek devletin; “dijital devlet” olmaktan şimdilik başka bir çaresi yok gibi gözükmektedir. Tabiki süreçler de “dijitalleşmiş” olacak.

Yeni dijital çağın nasıl bir devlet ve kamu yönetimi anlayışı gerektirdiğine de iyiden iyiye kafa yorulması gerekmektedir. Dijitalleşmenin beraberinde getirdiği en önemli eğilimlerden biri, kamusal hizmetlerin dinamik ve son derece hızlı sunumunda ve kamu hizmetlerine erişiminde en

işlevsel yönetim ilkelerinden biri olan yerelleşmedir. Desantralizasyon, yani merkezden yönetimin karşıtı olan bu kavram, dijital olanaklardan yararlandığı derecede daha da etkili bir yönetim şekli olabilmektedir. Bu eğilim, İnternet temelli ve yapay zekâ ile çalışan, daha küçük ama etkin desantralize bir düzenleyici devlet anlayışına ve pratiğine gereksinim olduğuna işaret etmektedir. İnternetin katılım ve erişim kanal ve olanaklarını çok geliştirmiş ve yaygınlaştırmış olması, katılımcı ve demokratik kamusal yönetim ve karar modellerinin iyileştirilmesi gereğini artırdığı gibi kolaylaştırdı da... Daha hızlı ve yaygın İnternet, kamu hizmetinin, daha önce hiç olmadığı kadar etkin ve işlevsel sunumuna yepyeni zeminler hazırlamaktadır. Yenilikçilik, araştırma ve daha iyi dayanışma ve işbirliği ağları kurabilmek için dijital yönetim, daha geniş anlamda dijital devlet artık temel bir koşul olmuştur.

Dijital devlet, desantralize, yönetim odaklı, açık sistem üzerine kurulu, yoğun veri paylaşım, çoklu networkler üzerinden etkileşimli, şeffaf, tam katılımlı ve sosyal karakteristiği öne çıkan bir devlet önermektedir. Bu devletin dilinden de en iyi gençler anlamaktadırlar. Dijital devletten gençlerin beklediği çok şey var. Ama bunun da ötesinde asıl beklenen devletin

“sosyal” olması. Buradaki sosyal devlet, sloganik ya da palyatif yönelişleri içeren bir kavram olarak algılanmamalı. İskandinav ülkelerindeki ve bu konuda öne çıkan diğer üst seviyedeki devletlerin sosyal devlet uygulamalarının minimum düzey kabul edileceği bir sosyal devlet beklentisidir bu. Yeni bir sosyalizmin doğuşunu tetikleyen bu anlayış, sosyal devleti 21. Yüzyılın karakteristikleriyle birleştiren özgün bir çerçeveye çizmektedir.

21. yüzyılın başlarında çoğu devlet, dijital dünyadaki varlıklarının kalitesine ve ölçeğine ve idari mekanizmanın sorunsuz çalışmasını

sağlayan ve kamu politikasının geliştirilmesini ve uygulanmasını destekleyen karmaşık bir bilgi sistemleri ağına bağlıdır. Bu sistemler büyük ölçüde devlet politikasının pratik uygulama sürecini belirler, ilgili olduğu bağlamın neredeyse tamamına nüfuz eder, kamu yönetiminde yenilikçi gelişmelerin temelini oluştururlar. Hızla değişen dijital ortamda, devlet vatandaşlarla karmaşık bir iletişim ve geri bildirim döngüsü sistemi oluşturmak zorundadır. Bununla birlikte, hükümetin ve vatandaşların dijital dünyaları birbirinden nispeten ayrı kalmaktadır: devlet, dijital teknolojilerin geliştirilmesinde mevcut eğilimlerin gerisinde kalabilir ve toplum,

dijital egemenliği korumanın sorunlarını hafife alabilir. Geline nokta bulut bilişim, büyük veri ve sosyal medya çağında dijital teknolojilerin kamu yönetiminde merkezi bir konuma sahip olduğu ve devlet alanı dışında oluşan örgütsel kültürleri etkisi altına aldığı bir dijital hükümet modeli (DGM) kuruluyor.

Dijital hükümet modelinin ayrılmaz bir unsuru olarak açık verilerin pratik uygulaması, vatandaşların kamu yönetiminin çeşitli görevlerini çözme sürecinde her zamankinden daha aktif katılımını teşvik eder. Böylece bütçe lemede kullanılan ve bütçe harcamalarının etkinliğini artıran kitle kaynak platformları, vatandaşların

bireysel olarak veya kamu uzmanlığı düzeyinde bütçe süreciyle bağlantı kurmasını sağlar. Büyük verinin kamu yönetimi pratiğine dahil edilmesi, devletin ulaşım alanında yenilikçi gelişmeler sunarak vatandaşların katılımı için kanalları genişletmeye çalıştığı daha etkili bir kamu yönetimi veya ortak yönetim modelinin oluşturulmasına yardımcı olur. Bu model eğitim, sağlık, güvenlik vb. alınan kararlara sadece analitik destek sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sorunların gerçek zamanlı olarak tespit edilmesini ve hataların düzeltilmesini sağlayan geri bildirim mekanizmasının çalışmasına da destek olur.

"Dijital devlet, desantralize, yönetim odaklı, açık sistem üzerine kurulu, yoğun veri paylaşım, çoklu networkler üzerinden etkileşimli, şeffaf, tam katılımlı ve sosyal karakteristiği öne çıkan bir devlet önermektedir. Bu devletin dilinden de en iyi gençler anlamaktadırlar."

Devlet ve vatandaşların dijital dünyalarının kademeli olarak yakınsamasını yansıtan dijital hükümet modelinin bir dizi avantajına rağmen, dijital alanın artan sorunları ve zorlukları karşısında kırılabilirlik hakkında dikkat edilmelidir. Bu nedenle, devletler ve büyük şirketler tarafından dijital keşif yapılması nedeniyle, ithal edilen yazılım ve donanımın savunmasızlığı ve siber silah potansiyelinin artması koşullarında, vatandaşların kişisel verilerinin ek korunmasına ve gizlilik hakkına azami riayet edilmelidir. İşin doğrusu devlet her zaman bu görevin üstesinden gelemez ve dijital egemenliğini yeterince koruyamaz. Yapılan bir araştırmanın sonuçları göstermektedir ki, dijital hükümet modelinin kamu yönetiminin dijitalleştirilmesi ve halkın katılımı alanındaki en önemli başarıları entegre ettiğini, ancak giderek daha fazla açık set üretme gereksiniminden kaynaklanan bir dizi sorunu çözme ihtiyacı ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Kamu yönetiminin her seviyesinde ve her alanında açık verinin büyük veri teknolojilerinin kullanımı ile entegre edilmesi, ancak vatandaşların dijital egemenliğinin ve dijital haklarının korunması ile başarıya ulaşır.

Kamu yönetiminin dijitalleştirilmesi süreci, hem vatandaşlar hem de işletmeler için küresel çapta ve özelde Avrupa çapında mal ve

hizmetlere erişimi iyileştirmeyi amaçlayan, ancak aynı zamanda yenilikçiliği, sürdürülebilirliği, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için bilgi işlem teknolojilerinin potansiyelinden yararlanmayı amaçlayan bir stratejinin parçasıdır. Dijital vatandaşlık haklarının teşvik edilmesi ve açık bir devlet modelinin benimsenmesi sayesinde, dijital teknoloji hem idarelerin örgütlenmesi, hem de vatandaşlar, işletmeler ve idareler arasındaki ilişkiler için sayısız olanaklar sunmaktadır. Etkin ve yenilikçi bir kamu yönetimi vatandaşlara hızlı ve kaliteli hizmet sağlamalıdır. Bu, prosedürlerin ve hizmetlerin dijital bir perspektifte yeniden ele alınması ve yeniden tanımlanması ve diğer idarelere ve mümkün olduğunca sivil topluma veri ve hizmetlere ücretsiz erişim sağlanması anlamına gelir. Anlaşılan o ki "dijital dönüşüm", toplumların ve küresel ekonomilerin tüm boyutlarını ve dolayısıyla sürdürülebilirlik paradigmasının yorumunu da kökten değiştirecektir. Dijitalleşme, yalnızca sürdürülebilirlik zorluklarını çözme aracı değil, aynı zamanda anlatıla gelen bu olağanüstü değişimin motorudur. Sözü şöyle bağlayalım; insanlık yeni yüzyılda yeni bir devlet icat etti: "Dijital Devlet"... Bu yeni devlet şekli üçüncü bin yılda dijitalleşme devriminin doğurduğu "akıllı devlettir".